

A millecentenáriumi emlékfal avatása az énekeremben

1996. december 19.

Arnhoffer Mihály igazgató a bevezetőben szólt arról, hogy iskolánk méltóképpen ünnepli honfoglalásunk 1100. évfordulóját. Erre az alkalomra készült el Merencsics Tibor tanár úr ötlete alapján, az ő irányításával és a művészeti diákkör tagjainak lelkes munkája nyomán az az emlékfal, amelynek avatására sor kerül.

A munka mintegy tíz évvel ezelőtt kezdődött. Akkor – iskolánk 275. éves jubileumi ünnepségére készülve – kérte először a tanár úr az iskola igazgatóságát, hogy együtt keressenek megfelelő helyet az épületben, ahol megvalósulhat majd az álom ... Az ének szaktanterem falára esett a választás.

Ma – a kész munkát látva – már sajnálhatjuk, hogy ez a fal nem olyan helyen van iskolánkban, ahol mindennap láthatnánk, s láthatná mindenki, aki betér az épületbe. Elkészült az a csodálatos alkotás, amelyen a gyerekek talán több ezer órát dolgoztak, nyári táborokat is szerveztek, hogy az évfordulóra befejezhessék. Mi, akik láthattuk már a készülő részleteket is, büszkén hoztunk ide mindenkit, akinek valami különlegeset akartunk mutatni iskolánkról: „itt készül A FAL” ... S íme, elkészült!

Hogy mit is ábrázol a kész mű, azt a legilletékesebbektől szeretnénk hallani, ezért kértük fel az emlékfal avatására Szemadám György képzőművész urat és Papp Gábor művészettörténész urat. Meghívásunkat elfogadta dr. Praznovszky Mihály úr is, aki a veszprémi millecentenáriumi rendezvények főbiztosa. A vendégek körében köszönhetjük az önkormányzat, az Öregdiák Baráti Kör és a sajtó képviselőit is.

Szemadám György örömmel fogadta a megtisztelő felkérést. Gimnáziumunkkal ugyan korábban nem volt kapcsolata, Merencsics Tibort azonban kb. egy évtizede ismeri, alkotótáborokban találkoztak többször is, ám a készülő falfestményről eddig nem beszélt neki a tanár úr. De a szálak valahol mindig összeérnek ...

Szólt arról, hogy az ő generációja még olyan művészettörténetet és olyan történelmet tanult, amely szerint „a szocialista realizmus teszi fel a koronát a fejlődés csúcsára”. Ez a generáció olyan körülmények között nőtt fel, hogy saját történelmükből, saját történetükről mindig elhallgattak valamit előtte a szülők és nagyszülők, így nem érthette meg az összefüggéseket. Majd így folytatta: „Bizonyos részleteket nagyon pontosan kellett tudni, bizonyos évszámok valamiért nagyon fontosak voltak, különböző sztereotípiák valamiért nagyon fontosnak bizonyultak, csak azt nem értettük, hogy miről szól az egész, hogy mi az, ami miatt nekünk történelmet kellene tanulni, hogy mit éltek meg szüleink, nagyszüleink. Mert azt nagyon fontosnak érzem, hogy a történet, az én történetem nem a semmiből kezdődik, hanem valamibe beleágyazódik, szerencsés esetben valamit folytat ... Magyarul: olyan kultúrát örökölök meg, amely magától értetődően az én tulajdonom is. Egy közös kultúrkörben az emberek fél szavakból is értik egymást. Jelekből, egyszerű motívumokból ... Ezeket viszont ismerni kell ... Én úgy gondolom, hogy a mi nemzeti örökségünk bizonyos részeit elhallgatták, elfeledtették velünk, illetve rosszul tudtuk.”

Csak a '70-es évek körül kezdett el gondolkodni azon néhány, akkor már nem is olyan fiatal ember, hogy mi az örökségünk, a képzőművészeti örökségünk például. Akkor fogalmazódott meg, hogy vannak olyan dolgok, amelyeket muszáj tudnunk ahhoz, hogy kommunikálni tudjunk. „Ez akkoriban nekem és sok más képzőművésznek – meg kell vallanom – újdonságot jelentett, egy másfajta gondolkodást, és az emberben tisztelet ébredt a régebbi és a közeli múlt iránt. Az ember elkezdett gondolkodni azon, hogy a sötét középkor – amit mi így tanultunk – talán egyáltalán nem volt sötét.”

„Bizonyos tárgyakkól, képzőművészeti, építészeti alkotásokból olyan hit sugárzik, egy transzcendens világnak a tökéletes ismerete, hogy lenyűgözi az embert ... Azon korok emberei fél szavakból értették egymást, egy kultúrában éltek, mint ahogy egy családban az emberek is; vannak közös történeteik, van mire hivatkozni. De ahol megszakad a folytonosság, megszakad a történelem, megszakad a történet, elhallgatások vannak, már nem értik meg egymást az emberek, vagy nem is nagyon akarják megérteni. Én ezt apa-fiú kapcsolatra mondom elsősorban. A mi apáinknak nagyon sok okuk volt arra, hogy sok mindent elhallgassanak előlünk (hadifogság, börtön, koncentrációs tábor, kitelepítések stb.). Ezért jött egy generáció, amely elkezdett másként viselkedni, elkezdett felforgató lenni, avantgárd lenni, majd – már mi magunk is apakorba érve – egyszer csak légüres térbe érkeztünk, és elkezdtek hiányozni ezek az apák, ezek a történetek. És akkor elkezdünk keresni, kutatni, mindenre jobban odafigyelni, mint ahogy az elhunyt apa emlékeit jobban megbecsüli az ember.

Boldog vagyok, hogy felnő egy újabb generáció, amelynek már ismerős a történeti múlt. Azért nem akarok mindenáron történelemről beszélni, mert *minden egyes embernek, népnek a múltja nemcsak írható, tudható történelem, hanem azon túl egy másik, egy transzcendens, egy isteni világba vezet*, mint ahogy a miénkben is *Álmos, Árpád története, a honfoglalás körüli történetek félig-meddig mítoszok, legendák és félig-meddig történelmi igazságok*. Talán nem is kell szétválogatni a dolgokat, mint ahogy a stilizálás és a konkrét ábrázolás is nagyon jól megfér egymással. Olyan mitikus nyelvről van szó, amely nem fordítható le a videoklipek nyelvére, ez másfajta gondolkodást igényel. Ez nem lineáris, hanem ciklusokban, körforgásban, állandó ismétlődésekben, analógiákban való gondolkodást követel.

A világ változtathatatlan törvényeket hordoz magában, és ez az első és lényegi kimondandó dolog. Egy mai embernek, egy mai fiatalnak ezt megérteni vagy erre ráérezni – azt hiszem – rendkívül nehéz lesz.

Azért is megdöbbenő számomra ez a festmény, ami itt van a hátam mögött, mert valami olyan tiszteletéről beszél, amit én is csak a legnagyobb tisztelettel tudok köszönteni. Nagyon örülök neki, hogy egy ilyen falfestmény készült.

Én tudom, mit jelent végigcsinálni egy ilyen munkát, nem csodálkozom, hogy sok-sok éven keresztül készült ez a falfestmény. De úgy érzem, hogy – azon túl, hogy becsülöm a munka nagyságát s azt, hogy ebben a miliőben jelenik meg, hogy ebben a miliőben emlékeztet valami másra, - *ebben a munkában ott van az, hogy tisztelni kell az apákat, a nagyapáinkat, a múltunkat, a történelmet és a végére azt kell mondanom, hogy a magyarság kultúráját* (bár mostanában ezt szeretik félreérteni).

Nagyon fontosnak érzem, hogy itt van. Ez mementó. Köszönet érte!

A motívumok, a képek magyarázata részletes elemzése Pap Gábor dolga.”

Pap Gábor:

Köszönöm az alkotóknak, hogy ezen az ünnepélyes átadáson részt vehetek. Hét évvel ezelőtt voltam itt először, amikor a körvonalak kezdtek kirajzolódni, aztán menet közben még egyszer volt alkalmam bekapcsolódni ebbe a munkába. Elismerés jár Merencsics Tibornak és a gyerekeknek azért a hallatlan erőfeszítésért, kitartó, lelkes munkáért, amit itt elvégeztek – mondta előadásának bevezetőjében a neves művészettörténész.

Ezután ajándékkönyveket nyújtott át azoknak, akik a legtöbbet foglalkoztak a művel. Majd a műalkotást értelmezte:

A keret az ún. Attila-kardról származik. (Az most Bécsben van a Kunsthistorisches Museumban. Az Árpádok kincstárából került Bécsbe.)

Az Attila-kard mintázata – amit itt a falon is látunk – a legszorosabban kapcsolódik a magyar honfoglalás korabeli művészetéhez, éppen ezért a legújabb kori kutatás megpróbálja már Árpádhoz kapcsolni ezt a kardot, és ilyen módon a folytonosságot nevesíteni is. Jó ötlet volt ennek a mintának keretként való felhasználása, hiszen az egész *középkori műveltségünk, sőt az újkori is egészen a XIX. század második feléig műveltségünk keretének tekintette az Attila-hagyományt*. Amikor ezt lehántották róla, akkor kezdődtek az identitás-zavarok. Máig sem tudunk ennél megbízhatóbb keretet adni történelmünknek.

Ami a keretben van, az az ún. *palmettás díszítmények*nek hallatlanul szépen megoldott felülete. A *galgóci tarsolylemeztől* „vették le”, de vehették volna máshonnan is. Egy minta nagyon is teríthető, bármilyen alakzatra rávihető: éppúgy ráteríthető egy süvegcsúcsra, mint egy szabvának a markolatára vagy egy tarsolylemmezre. De amikor a munka készül, akkor az már egy teljesen szabályos *meditációs* útvonal. Miközben ezt csinálja az ember, *azonosulnia kell vele*, s ebből a szempontból nagyon lényeges az, hogy sokszor jelenik meg. Hiszen – emlékezzünk vissza például a hímzések készítésére – először nem a párnát vagy a halotti lepedőt hímezték, hanem a hímek először magába a hímző asszonyba hímződtek bele. Ehhez képest másodlagos az a tárgy, ami utána a tulajdonunkban marad.

Akkor kezdődik egy kultúra széthullása, amikor a leány a szomszéd szegény leányra bízta rá, hogy kelengyéjét kihímezze. Onnantól kezdve ő már nem hímez vele semmit. Vegyük tehát tudomásul, hogy először magunkba hímezzük a motívumokat – akár faragásról, akár szövésről, akár hímzésről, akár nemezelésről van szó (nem véletlenül említem ezeket, mert ezt mind művelik ebben az iskolában szakkörszerűen) -, és ha nem tudunk erre időt szánni, akkor ez idegen marad tőlünk, és létrejön a fogyasztói magatartás. Azzal pl., hogy a párnát a szomszéd szegény lány hímezte, ő gazdagodott, nem én.

A művészi munka tehát meditációs ciklus volt, kár lett volna lerövidíteni az idejét. Hét éven keresztül írták magukba a gyerekek ezeket a mintákat. Aki ezen dolgozott, ezt már soha nem fogja elfelejteni.

Egy idő óta – mintegy húsz éve – egy néprajzkutatónk felismerése nyomán tudjuk, hogy ezek a *motívumok nemcsak növényi elemként kezelhetők*. Ha egy részletet külön is megvizsgálunk, az legalább annyira értelmezhető egy növény húsos levelének – ezt szokták palmettának nevezni -, mint egy hálnak. Pontosan azon az elvontsági fokon van akkor is, ha hálnak értelmezem, mint ha növénynek. Ez a *lebegtetés* jellemző a honfoglalás kori művészetünkre, ez jellemző az egész népművészetünkre. Ha valaki megnéz egy torockói hímzsmintát, egy darabig úgy tűnik, hogy leveleket rajzolnak, majd a levél egy újabb levelet hajt, utána kap az elejére egy kis száracskát, arra egy pontot, és már látom, hogy nem levelet rajzolok, hanem madarat. Tehát a levél a testévé válik, a belőle kijövő második vonulat a

szárnyává, a kicsi szárny pedig már a fejet rajzolja körül, a pont pedig tulajdonképpen a tekintet, tehát egy mögöttes világ üzenete, ettől válik madárrá. Tehát egy *létező valóságot* jelenít meg. Ezt nem minden nép művészete tudja megcsinálni. Ez már nyelvhez kötött.

A mi nyelvünkben a *növény* a növevény szó összevont alakja, ezáltal a *növekedést jeleníti meg* minden előfordulásakor, a növekedés pedig az *életfolyamathoz* tartozik. Az *állat* pedig a régi magyar nyelvben *állapotot is jelentett*, nem volt külön szavunk az állapotról. Ha tehát egy állatot lerajzoltak, az azt jelenti, hogy állapotszerűség vált uralkodóvá... Ez a növénytársulás vagy állatszerűség végig jelen van népművészetünkben, és jelen van honfoglalás kori művészetünkben. Ezt az ún. kontinuitást, ezt a folyamatos továbbélést tagadta a XIX. század második fele óta egy minden ízében import jellegű tudományosság, amely az ilyen műveltségre nem volt képes ráhangolódni, és ma sem képes.

De semmi okunk nincs panaszkodni, mert ugyanakkor olyan művek is születnek, mint itt, ezen a falon, s a jövő ezekben a művekben van, nem pedig az akadémikus székefoglalókban. *Az idejű év reprezentatív műve előtt állunk*, ehhez fogható alkotás nem készült ebben az évben. Nagyon biztató és felemelő, hogy olyan művel tudjuk megkoronázni a milécentenáriumi ünnepeket, amelyik *spontán kezdeményezésből született*, s amelynek készítésében tényleg *szívvel-lélekkel*, mindenféle külső anyagi támogatás nélkül vettek részt az alkotók. Ez a jövő záloga – állíthatjuk minden túlzás nélkül, nem kis meghatottsággal. Máshol sehol nem volt ilyen kezdeményezés.

A kör alakú kompozíciókban – az ún. tondókban – *a műveltségnek legalább két rétege szólal meg*. Az egyik a szélső négy kör alakba komponált mű, nagyon szépen körbeírták rovásírással. Az alsó felirat a négy kép esetében azonos, azt jelenti, hogy „nagyszentmiklósi kincs”. Ez a négy kép egy zárt egységből származik, azon belül is egyetlen kancsónak négy oldalán lévő négy ábráját nagyították föl.

Ez a nagyszentmiklósi kincs hivatalos számozásában a 2. számot kapta.

(Magát a kincset 1799-ben fedezték fel egy véletlen folytán, s nagyon hamar bekerült a császári kincstárba, máig is ott van. A másolatai Budapesten és Szegeden is megnézhetők, jól tanulmányozhatók.)

A négy mű nem egészen ebben a beosztásban szerepel az eredeti kancsón, de nagyon ügyesen komponálták, hiszen egy főtengelyhez képest a két, ember- és állatalakot nagyjából egyforma arányban felvonultató kompozíciót – úgy is nevezhetnénk – a lovas jellegű kompozíciók veszik körül, utána ezekhez képest periférikusan jelenik meg az „Égbe ragadás” és az „Állatküzdelem” jelenete, ahol az állati minőség kicsit túlsúlyban van.

A belső kettős és a külső kettős egymásnak sok tekintetben megfelel. „*A győztes fejedelem*”-mel pontosan szemközt van a kancsón az „*Égi vadászat*”, tehát vagy az egyiket látom, vagy a másikat. Levonható tehát a következtetés: *az előbbinél egy aktív életvitelről van szó, az utóbbinál pedig egy kontemplatív életvitelről*, hiszen a kicsi íjjal, a kicsi nyíllal való nyilazás a keleti életvitelben a mai napig a meditáció egyik módja.

A ránk maradt íjazás – nyilazás jelenetek túlnyomó többsége nem vadászati a szónak hétköznapi értelmében, s nem is hadászati, hanem egy másik, egy „túló” világba való „átélésnek” a jele, ez tehát szakrális tevékenység. Ezért is nevezik „égi vadászat”-nak. (Ezeket a címeiket – nagyon jó érzékkel – László Gyula adta a képeknek.) Itt már nem a Földön járunk, soha nem élt a Földön ilyen lény, amelynek alsó teste négylábú állat, a feje pedig emberi.

Az íj és nyíl segítségével a kép olyan világ felé teremt kapcsolatot, amelyből fenyegető veszélyek várhatók, ezeket be kell mérni, s akkor tudunk ellenük megfelelőképpen fellépni. Ha nincs e „túlsó” minőség felé kapcsolatunk, tehát lefejezték a szakrális vezetőinket, akkor nem tudunk a hétköznapi életben sem helytállni, mert nincsenek távlataink, amelyek megszabnák, hogy majd mennyit vállaljunk megpróbáltatásból – mert távlatosan ez majd visszatérül.

Itt kétféle magatartásról van tehát szó, az egyik a „vita activa” nevet viselte a középkorban, ez az aktív életvitel, a másik pedig a „vita contemplativa”, ez az elmélyedő életvitel. A kettőt egyszerre nem lehet gyakorolni...

Az átkötő tagozatok is szemközt vannak egymással /Állatküzdelem, Égbe ragadás/. Itt olyan minőséggel találkozunk, amely egyik helyzetben megragad, a másik esetben pedig fölragad. Az előbbiben ezért sokkal több a négy lábú minősége, az utóbbiban pedig nagyobb százalékban van benne a fölragadó erő: a sas, illetve sólyom, tehát a ragadozó madár jelleg. Ha ezt a kettőt főnevesítem, akkor az előbbi a megragadtatás, az utóbbi az elragadtatás. Az elragadtatás nemcsak hétköznapi értelemben érthető. Az elragadtatást ismeri a keresztyén szimbolika is, Szent Teréz pl. elragadtatott állapotban lévő hölgy volt, így örökítette meg Bernini a barokk egyik legreprezentatívabb alkotásán. Ez kultúrákon átívelő magatartás. Itt tehát egy rendszerről van szó, amely arra való, hogy medítálganak előtte.

Ezért jó helyen van ez a festmény itt, az énekeremben. Ahhoz, hogy kellő áhítattal végig tudjon az ember gondolni egy ilyen kompozíciót, ahhoz be kell ide jönni. Nagyon szép összhangot lehet itt megvalósítani az akusztikus jellegű elmélyedés és a vele egyidejűleg érvényesülő képzőművészeti, síkművészeti hatás között.

A nagyszentmiklósi kincsről a mai napig vitatkoznak, de a legáltalánosabb elképzelés az, hogy a késő avar korban készítették. Hogy e kor milyen népeiséget jelent, milyen nyelvet beszéltek, ez vitatéma ma is. Az kétségtelen, hogy a formavilágnak teljesen közvetlen a kapcsolata a honfoglalók művészetével, annak is az ábrázolásos típusú művészetével, ahol már jól körülírt figurák jelennek meg. Ezért nem érzünk semmi idegenszerűséget, amikor a rakamazi korongpárnak – amelyik hajfonatkorong volt, és a nő mellére került – egyik korongképe mellé került itt a falon ez a négy kép.

A hajfonatkorong a női viselet meghatározó eleme volt ugyanúgy, mint a tarsolylemez a férfiviseletnek. A férfiviseletnek még egy meghatározó eleme volt: az öv teljes garnitúrája. Ezen belül kitüntetett helye volt az övcsatnak, amely a köldök fölé került. (A köldökünk az előző generációval köt össze közvetlenül bennünket.) A legfontosabb ábrák a köldök fölé kerültek, s egy életen keresztül elkísérték az embert, s általában vele kerültek a sírba is. Tehát a legfontosabb ábrák nem akárhova kerültek a testen: a nőknél a mellre, a nőiség legjellegzetesebb megnyilvánulására, ahol az életet tudja adni a már megszült minőségnek.

Ezen ábrák segítségével naponta medítálhatott az ember.

A tiszabezdédi tarsolylemez férfiekesség volt. Az eredeti címer alakú volt, nem ilyen, mint itt a falon, de szépen komponálták át ezt is. Az elemzéskor általában a középpontban lévő keresztből szoktak kiindulni, s ebből azt a következtetést szokták levonni, hogy ez már kereszténységgel „fertőzött” honfoglalás kori adat.

A mai napig úgy tartja a közhit, hogy a honfoglalás kori népességnek a kereszténységhez vajmi kevés köze volt, először Szent István – vagy apja Géza – tudta a kereszténységet tűzzel-vassal meghonosítani. Aki látta a nagy honfoglalás kori kiállítást, az megdöbbenéssel tapasztalhatta, hogy honfoglalás kori sírjaink reprezentatív emlékműve a kereszt. Ezek eddig is ismertek voltak, de szép csendben raktárba kerültek, mert zavarta a pogány magyarságról alkotott eddigi képet. E kiállítás volt az első alkalom, amikor a sírokból előkerült mennyiségnek megfelelő arányban szerepeltették a keresztet. Egészen döbbenetes kép alakult ki: az egész ország területén – nagyjából egyenletes elosztásban – jelen van a kereszténység. A kérdés felvetődött, magyarázat máig nincs, a magyarázási kísérletek rendre félrecsúsztak.

A kereszték zöme női sírokból került elő. Ezek nem nemesfémből készültek. Mégis olyan nyilatkozatokat lehetett hallani, hogy valószínűleg a rabló hadjáratok alatt szedte össze a férj, s adta a feleségének. Azonban szó sem lehet arról, hogy ezeket kincs értékükért ajándékozták. Csak olyannak lehetett ezt ajándékozni, aki tudta ennek eszmei értékét, sírba pedig csak az vitte, akinek ez megkülönböztetően fontos tétel volt. Nem kivétel a bezdédi tarsolylemez sem, csak az egyik legrégebbi példája annak, amit egyébként már a nagyszentmiklósi kincsnél is megtalálunk, hiszen van a nagyszentmiklósi kincsnek olyan csészéje, amelynek a közepén ott van a kereszt. Ne higgyük tehát, hogy a kereszténység I., azaz Szent István királyunkkal érkezett a Kárpát-medencébe! Erről szó sincs. Legfeljebb az arány változott meg, a kereszténységnek egy típusa változott meg.

Ami körbeveszi a keresztet, mind nagyon jól értelmezhető, hiszen a *felső két alak* nagyon szépen meg lehet találni a helyét egy olyan évkörben, amelyet keleti zodiákusnak nevezünk, amelyik keleti állatokból rakja ki az évkört, és tovább bontva egy 28 elemű Hold ágenszerhez jut. Ezeket ismerni kellene, ezeknek ott kellene lenni a mi alapműveltségünkben. Ha ismerjük, akkor pontosan tudjuk, hogy a *jobb kéz felől eső*, amelyiknek furcsa szarv jellegű kinövése van a feje tetején, az *egyszarvúnak egy egészen sajátos megjelenítése*. Ez az egyszarvú típus kifejezetten Kína felé mutat. Ottani megfelelője termékenységet, szerencsét, gazdagságot hozó tulajdonságokkal rendelkezik, de nem egyszarvúnak nevezik. Ez a nyári napfordulás – tehát a fényben leggazdagabb – hónapnak a középső egységét jelöli. Ekkor a legtermékenyebb az élet, a legtöbbet adja, és a legkevesebbet követeli cserébe. Ez az ingyen kegyelem, a vele járó konkrét élethelyzetekben az anyaságnak, illetve tágabban a családnak a felelőssége... A *másik – a sárkány* – az őszi napéjegyenlőségi egységnek a keleti zodiákusbeli megfelelője, annak a középső holdháza, a sárkánykígyó ennek a megjelenítése.

A nyári napforduló a fénymaximum, tehát minden, ami a fényvel kapcsolatos – a jóság, a szeretet, az ingyen kegyelem – itt van a csúcsponton. Ez a *teremtő erő* megnyilatkozásának a helyszíne az évkörön belül. Az őszi napéjegyenlőség – a sárkány egysége – pedig a *megtartó erő*nek a képviselője. A kettő együtt azt jelenti, hogy maga a teremtés-szituáció idéződik meg, hiszen az *egyik a létrehozó erőt, a másik az egyensúlyban tartó erőt képviseli*. Ha bármelyik hiányzik, akkor nem lesz tartós élet: vagy nem jön létre, vagy nem tud fennmaradni.

Ez a műveltség, amit a Kárpát-medence visszakapott, elképesztően *magas szintű* műveltség még akkor is, ha *tenyérszerű felületen* jelenik meg. Abban a pillanatban, mikor eleink újra letelepednek, és elkezdnek kőépítményeket emelni, ugyanaz a palmettás díszítmény megjelenik oszlopfőkön és egyéb helyeken. Amíg mozgásban voltak, nem volt rá alkalmuk, hogy nagyobbakat készítsenek. Letelepelve viszont nincs szükség import kőművesre, hogy pl.

egy szekszárdi várkő vagy egy pilisszentkereszti oszlopfő létrejöttön. Ugyanez a „beszél nyelv” jelenik meg rajta.

A köriratban itt a *világot uraló sas*ról van szó (uralni = uramnak tekinteni). A sas és a világ között nem egyértelmű a kapcsolat, nemcsak arról van szó, hogy uralkodik a világon, hanem hogy a világot meg is tiszteli jelenlétével.

Maga a kép annyira összetett, hogy ezt a finnugor mitológia egyik legjobb ismerője, Róheim Géza néprajzkutató kifejezetten a teremtés finnugor történetének tartja.

Eszerint a sas játszik kulcsszerepet, a kép alján lévő alakzat pedig a bűvárkacsának az alakváltozata. Ez a bűvárkacsa hozza föl a világtenger mélyéről a földet. Tehát a létrehozó erőnek ez már nem feladata, a „piszkos munkát” már nem ő végzi el, hanem a bűvárkacsa, mert annak már nem piszkos munka ez, neki ez a lételeme. Ő megy le a világtenger fenekére, ő hozza fel azt a kis földcskét, amely aztán megdagad, s az ember számára lakható világ válik belőle.

*

Befejezésül Pap Gábor arra kérte a jelenlevőket, hogy szeressék ezt a művet, s még egyszer gratulált az alkotóknak ehhez a nagyszerű teljesítményhez.

Dr. Praznovszky Mihály:

Miután már ketten is felavatták előtte ezt a falat – ki a művészet szimbolikáját, ki pedig a magyar hitvilágnak a motívumait feltárva -, neki valóban csak egy majdnem protokoll feladat jut, mégis más lesz belőle. Aztán így folytatta:

Azt mondtuk, ez Veszprém városának utolsó millecentenáriumi rendezvénye, mégpedig olyan rendezvénye, amelyről év közben szinte nem is tudtunk, mint ahogy a megelőző esztendőben sem tudtunk, tehát méltán reprezentálja azt az egész éves hazai cselekvési folyamatot, hogy szerte az országban sok ezer közösségben mindenféle állami segítség nélkül visszatekintettek a kis közösségek saját múltjukba, abból kiemeltek valamit, amit fontos volt megőriznünk és felmutatnunk a mai generációknak.

Veszprémben két érdekes összecsengő művészeti esemény koronázza ezt az évet: januárban a magyar kultúra napján kortárs magyar művészek kiállítását nyitottuk meg a Művelődési Központban a művészeknek olyan műveiből, amelyekben 1100 esztendő múltunk bizonyos jeleit lehetett látni, s most azzal zárjuk a millecentenáriumi évet, hogy egy teljesen önként szerveződő alkotó diákközösség egy remek pedagógussal karöltve megalkotott egy olyan városi értéket, amely reméljük, hogy a jövőben szimbolizál majd valamit Veszprém teremtő erejéből is.

Egy héttel ezelőtt a *millecentenáriumi záró összegzésben Magyar Bálint* miniszter úr elmondta, hogy mi minden történt, felsorolta az imponáló statisztikákat, és hozzáfűzte önkritikusan: talán kicsit fel is apróztuk ezt az ünnepséget, kevés a maradandó belőle. *Glatz Ferenc*, az Akadémia elnöke a rendezvények tudományos háttérét és eredményeit vontta meg, és ő is érezte, hogy valami azért hiányzott abból, hogy a tudósok újra nekiveselkedtek a honfoglalás históriájának, újra feladat átírni a tíz évvel ezelőtt megjelent összegző magyar história első kötetét. Nem tudtunk érdemben válaszolni arra, hogy mit jelent magyarnak lenni. *Kik vagyunk mi egyáltalán, honnan jöttünk és mi a rendeltetésünk itt a Kárpát-medencében, ebben a régióban.*

Óhatatlanul is az jut eszünkbe, hogy hányszor és mennyien bántottuk mi magunk is azt, ami a legfontosabb, és *hányszor próbáltuk a tudomány objektív eszközével megsemmisíteni, ami a legfontosabb: a bennünk élő legendákat és mondákat*, amelyek egy nagy kozmikus rendszerből léptek elő, és oda lépnek vissza. Mi *itt Veszprémben* vállaljuk a királynék városa megjelölést, hisszük a királynék koronázását, hisszük, hogy itt hímezték a gyönyörű palástot, emlékezünk Szent Imre királyfi szüzességi fogadalmára, Szent Margit királynő veszprémi éveire; *itt van mit vállalnunk*, és van mire azt mondani, hogy ez a miénk, ez a mi örökségünk.

Kicsit félünk is ma ezeket kimondani, mert könnyen bélyegeznek. De hát gondoljunk bele: 2000-ben azt kell felmutatni a világnak, hogy mit tettünk 1000 év alatt Európa asztalára. Mit kaptunk, és mit adtunk. *Igazán magyarnak kell lenni*, igazán értéket felmutatónak kell lenni, vállalni kell az ütközést akármilyen irányból bírálják ezért minket. Vállalni kell az ütközést annak érdekében, hogy *az ifjúságnak visszaadjuk azt*, ami a legfontosabb: *szellemi múltját*, azt a szellemi örökséget, amelyet az idősebb nemzedék elfelejtett vagy meg sem tanult.

Itt a lehetőség arra, hogy visszamenjünk a gyökerekig.

Lesznek-e ilyen alkotó fiatalok mint ez a lovassys kis közösség? Igenis lesznek. Ha kinyitjuk a tv-t, és megnézzük a Ki mit tud?-ot, egyértelmű a válasz: lesznek. Most a versmondókra, a zongorázókra, az éneklőkre gondolok, a tanulmányi versenyeken résztvevőkre – díjazottakra és nem díjazottakra -, és gondolok arra a 40-50-60 fiatalra, aki ezt a festményt létrehozta. Ezek a fiatalok lesznek azok, akik Veszprém városában, 2000-ben, 2010-ben, 2020-ban majd átveszik a mi szerepünket. Ők fogják majd ezt a várost vezetni, ők lesznek ennek a városnak meghatározó, értéket és mintát jelentő polgárai. *Mert megtanulták itt*, ebben az iskolában - és a másik gimnáziumban és a harmadikban is megtanulták - *,hogy mi az érték, mi a fontos, mi a megtartandó és átadandó*. Ők most valamit áttemeltek a múltból a jelenbe. Ha ők ezt tudni fogják, akkor igenis lesz Magyarországon értékes és fontos városi polgárság, amely tovább tudja vinni, és tovább tudja adni azt, amit mi valójában kérdezzük és keresünk: Kik is vagyunk mi, magyarok, és mit tudunk tenni, az emberiséggel együtt létrehozni?

Én azt hiszem, hogy ez alatt a hét évig tartó alkotó munka alatt a 40-50-60 fiatal valami nagyon fontosat hozott létre. Nyugodtan ki lehetne rá tenni azt a táblát, amelyet ma nagyon kevés helyen tehetünk ki, hogy „ennek a műnek a létrejöttét nem támogatta senki”. Ma keressük a támogatókat, a szponzorokat, bankok után rohangálunk, kétes értékű vállalkozók alkalmi segítségére áhítunk, s *itt* nem történt semmi más, mint hogy *40-50-60 fiatal ember és egy fiatal pedagógus hitt abban, hogy valamit el lehet érni*.

Ebben a városban minél több embernek tudnia kell erről a képről, tudnia kell, hogy Veszprémben *valami nagyszerű dolog született ismét, amely méltó a város 1000 éves történelméhez*, amelyet óvni kell, de úgy, hogy minél több fiatalt hozzunk ide. Nézzék meg ezt az alkotást, és kapják meg a szükséges magyarázatot, mert nagyon kevés az olyan könyv, amelyben ma még ezt el lehet olvasni, nagyon kevés óraszámában tanítják és magyarázzák. Mi, felnőttek is szájtátva hallgattuk a rövidre fogott magyarázatot.

Amire itt vállalkozik és vállalkozhatott egy iskola, adott esetben egy több száz éves erkölcsi súllyal rendelkező oktatási intézmény, azt ők megcselekedték. Én csak azt tudom mondani – és semmi mást nem lehet mondani, amikor a millicentenáriumi év zárásaként

nagy köszönettel és tisztelettel gratulálok nekik -, hogy *kedves fiatalok, akik festettétek, és kedves fiatalok, akik nézitek ezeket a képeket, gondoljatok arra, hogy a jövő most már a ti kezetekben van.*

Isten éltesse az alkotókat!

Ezután a munkában részt vevő diákok köszönték meg Merencsics tanár úrnak az irányító munkát, és további sikereket kívántak neki.

Merencsics Tibor tanár úr a köszönő szavak után meghatódva arról beszélt, hogy ha a fának elvágják a gyökereit, akkor az halott. Úgy érzi, nemzetünk is haldoklik. Ha csak a csillogó dolgok után megyünk, és nem figyelünk arra, hogy honnan jöttünk, akkor nagy baj van. A felnőttek adóssága óriási: a gyerekeknek ne csak csillogó ávilágot adjanak, hanem „gyökereket” a megmaradáshoz.

Örül, hogy sok fiatal – még külföldi is – szívvel-lélekkel részt vett a munkában. Nem a kész alkotás az igazán lényeges, hanem az, hogy az alkotó munka közben mi jött létre a gyerekek agyában, mennyire tudtak-tudnak hatni szűkebb családi, baráti közösségeikre.

A lényeg az, hogy volt *bátorságunk a tiszta forrás felé fordulni.*

A legtöbb ember sodródik az árral. A tiszta forrás felé sokszor az árral szemben kell úszni, ez pedig nagy akaraterőt, energiát követel bárkitől.

Arra biztatott, hogy *merjük büszkén vállalni magyarságunkat, hagyományainkat, nemzeti összetartozásunk jelképeit, de tiszteljük más népek kultúráját is.*

Végül megköszönte az előadóknak, hogy sok fontos dolgról beszéltek a gyerekeknek, a hallgatóságnak, és megerősítettek mindnyájunkat hitünkben, abban, hogy jó ügyet szolgálunk.